

ג. לכאורה יש לדקדק מרש"י (וכן מהרמב"ם ק"פ ה,א; ומהתוס' ביומא נא) שלדעת רבי נתן ש'במועדו' לא נאמר על השני אלא על הראשון (כדלעיל צג), אין פסח שני דוחה שבת (וע' זבח תודה; אבי עזרי ק"פ ה,א. ובחדושי הגר"ר בנגיס (ח"א מד) כתב שבני בתירא נסתפקו בשאלה זו, האם פסח שני דוחה שבת אם לאו).

לענין הטענת לינת לילה (אחד. ויש מפרשים שהכוונה ללילה שלאחר יום טוב. ערש"י ותוס' כאן ובר"ה ה ובזבחים צו. ועוד) לאחריו בתוך העיר (שנאמר ופנית בבקר והלכת לאהליך) – נחלקו תנאים אליבא דרבי יהודה, האם דינו כראשון אם לאו (ופנית בבקר והלכת לאהליך. ששת ימים תאכל מצות – הנאכל לששה טעון לינה, שאין נאכל לששה אין טעון לינה).

נראה שלפי מה שפסק הרמב"ם שהשני רגל בפני עצמו הוא – ודאי טעון לינה, שלא גרע משאר קרבנות (עפ"י זבח תודה. וע' שפת אמת סוכה מז). ובאבי עזרי (בכורים ג, יד) פירש בדעת הרמב"ם שלהלכה אין טעונים לינה אלא ביכורים (וערש"י ש ר"ה ה).

הראשון נשחט בשלש כתות ולא השני (תוספתא. הרמב"ם השמיט זאת. אפשר טעמו שלרבי שהשני רגל בפני עצמו הרי הוא בא בשלש כתות – כאשר יש שם אנשים הרבה. עפ"י זבח תודה).

מביאים חגיגה עם הראשון ואין מביאים עם השני (תוספתא; רמב"ם קרבן פסח י, טו. וע"ש אבי עזרי). השני אין טעון ביקור ממום כראשון (ועבדת את העבדה הזאת בחדש הזה (עפ"י גמרא צו.). בדעת הרמב"ם יש אומרים שגם הראשון אינו טעון ביקור).

כמובא לעיל (צג.), לדעת רבי נתן ורבי חנניא בן עקיבא אין חיוב כרת אלא על הראשון ולא על השני.

לרבי יהודה, נשים בראשון חובה ובשני רשות. ואילו לרבי יוסי בשניהם חובה, ולרבי שמעון בשניהם רשות אלא שבראשון עושים אותן טפילה לאחרים ולא בשני (לעיל צא).

אזהרת 'כל ערל לא יאכל בו', וכן 'בן נכר', נוהג בראשון כבשני (מנחת חינוך יז, כו). בספר שפת אמת (לעיל פט) נסתפק לומר שאעפ"י שיש מצות אכילת כזית בלילה בפסח שני, שמא אין איסור לאכול ממנו גם ביום י"ד.

התוס' (ביומא כט) נסתפקו אם פסח שני קרב לאחר התמיד או לפניו, או שמא אפשר להקריבו לפניו ולאחריו (וע"ע במובא לעיל נח-נט).

מצות סיפור יציאת מצרים; נראה שאינה קיימת בפסח שני, גם אם לא סיפר בראשון. ואולם לפי מה שכתב מהר"ל (גבורות ה', ב) יש לומר שבפסח שני גם כן חייבים (שפת אמת).

ודין 'לחם עוני', צדד הגרש"ו אויערבך וצ"ל לומר שאין נוהג בו (אך לפי מה שצדד השפ"א שיש בו מצות סיפור, יתכן שיש בו כמו כן דין 'לחם עוני').

דפים צה – צו

קעו. פסח הבא בטומאה – מה הדין במקרים דלהלן?

א. אכלו ממנו זבים וזבות נדות וילדות, או שנכנסו לעזרה.

ב. דחקו טמאי מתים ונכנסו להיכל.

ג. טמאי מתים שאכלו את אימורי הקרבן.

א. הפסח שבא בטומאה, לא יאכלו ממנו זבים וזבות נדות ויולדות, שלא הותרה טומאה היוצאת מן הגוף. ואם אכלו – פטורים מכרת (כל טהור בביתך יאכל בשר. והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטמאתו עליו, ונכרתה הנפש ההוא מעמיה – הנאכל לטהורים חייבים עליו משום טמא, שאינו נאכל לטהורים אין טמאים חייבים עליו משום טמא).

[כן סתמה משנתנו. ואילו דעת רבי מאיר (בתוספתא פ"ח ובירושלמי כאן ה"ד) לחייב].

רבי אליעזר פוטר אף על ביאת מקדש; שאם נכנסו זבים לעזרה בפסח הבא בטומאה – פטורים (וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש – בזמן שטמאי מתים משתלחים, זבים ומצורעים משתלחים...).

א. הלכה כתנא קמא שפטורים על אכילת קדש וחייבים על ביאת מקדש (עפ"י רמב"ם קרבן פסח ז,ה; ביאת מקדש ד,יב).

ב. כתבו אחרונים: האוכלים בטומאה שנפטרו מן הכרת, לרבי יוחנן (במכות יד: זבחים לד) פטורים גם ממלקות מפני שאזוהרת אכילה בטומאה נלמדת לשיטתו מהכתוב בעונש כרת [ומ"מ אסורים לאכול מהתורה. וי"א שאין בו איסור תורה משום 'טמא'. ע' שפת אמת; חזו"א זבחים ט,י], ואילו לריש לקיש לוקים (עפ"י צ"ח. וע' חזו"א שם שלדעת הרמב"ם אינו לוקה הגם שפסק כר"ל). וכשנכנסו למקדש, לרבי אליעזר, לא נפטרו אלא מכרת אבל לא ממלקות שהרי אסורים ב'לאו' אף במחנה לוייה. אך נראה שטמא שרץ שנכנס אינו לוקה לרבי אליעזר (עפ"י צ"ח כאן ולעיל ט:).

ג. יש מפרשים בדברי הירושלמי שאפילו נכנסו זבים למקדש בלילה, בשעת אכילת הפסח – פטורים לרבי אליעזר כשם שפטורים על אכילתם, שנאמר בכל קדש לא תגע – ואל המקדש לא תבא (ע' פני משה ויפה עינים).

ד. זבין וכד' שטבלו והם מחוסרי כיפורים; למ"ד מחוסרי כפורים דזב כזב דמי – אינם אוכלים, ולמ"ד לאו כזב דמי – אוכלים בפסח הבא בטומאה. וכן הדין לטבולי יום שטומאה יוצאת מגופם (עפ"י כריתות י; תוס' זבחים יז: ד"ה קסבר).

ה. שאר טמאי מגע; מבואר ברמב"ם (הלכות ק"פ ז,ה) שאוכלים מהפסח כאשר בא בטומאה, קל וחומר מטמא מת (עתוס' זבחים יז; צ"ח לעיל צ:). [אעפ"י שלדעת הרמב"ם (שם ז,א ובהל' ביא"מ ד,ט) אם היו רוב הציבור טמאים בטומאה שאינה של מת – אין מקריבים בטומאה, אך כשרוב הציבור טמאי מת ובא הפסח בטומאה, שוחטים וזורקים גם על טמא שרץ מפני שראויים לאכלו והלא קרב הוא בטומאה מכל מקום (עפ"י מרכבת המשנה ק"פ ז,א; אכן האזל ביא"מ ד,יב). וי"א שאין שוחטים וזורקים עליהם, ורק אם נטמאו לאחר הוריקה – אוכלים (עפ"י צ"ח סו:)]. ובפירוש המשנה להרמב"ם כאן משמע שאין אוכלים אלא טמאי מת בלבד. ולענין כניסה למקדש, כל מי שאסור להקריב אסור לו ליכנס (רמב"ם ביאת המקדש ד,יב).

ב. דחקו טמאי מתים ונכנסו להיכל בפסח הבא בטומאה; נסתפק רב יוסף אם חייבים אם לאו. ונחלקו בדבר שתי לשונות בדברי רבא; ללשון ראשונה – חייבים (וישלחו מן המחנה – אפילו מקצת מחנה), וללשון אחרונה – פטורים (כל מקום שאנו קורין אל מחוץ למחנה תשלחום אנו קורין בו וישלחו מן המחנה).

א. כתבו התוס' שאיסור 'עשה' יש בדבר. לא נתמעטו אלא מ'כרת'. ובדעת הרמב"ם כתבו המפרשים שאפילו 'עשה' אין בו (עפ"י רדב"ז ור"י קורקוס ביאת מקדש ד,יג; מנ"ח שסג).

ב. הלכה כלשון אחרונה שפטורים מכרת מקרבן וממלקות (עפ"י רמב"ם ביאת מקדש ד,יג). יש שהבינו שפטר מחמת הספק ויש סוברים שנקט כן כודאי (ע' משנה למלך צ"ח ועוד).

- ג. דחקו טמאי מתים ואכלו אימורי פסח הבא בטומאה; רב יוסף נסתפק בדבר. ואמר רבא: אינם חייבים משום אכילת קדשים בטומאה (שהרי אימורים נתרבו מטומאת בשר, מכך שנאמר בו אשר לה, הלכך כל מקום שאין לחייב משום טומאת בשר אין לחייב משום טומאת אימורים. ואולם משום לאו ד'זרות' – אסורים. רש"י).
- א. כן פסק הרמב"ם (ק"פ ז, ח). יש אומרים שהוא הדין לזבים וזבות, הואיל ופטורים על הבשר פטורים גם על האימורים (עפ"י מאירי). ויש חולקים (עפ"י עזרת כהנים תו"כ פר' צו יד – לפי הירושלמי ולשון הרמב"ם. וע' צל"ח).
- ב. בפירוש רבנו חננאל הגרסה 'דחקו טמאי מתים ונג עו באימורי פסח'. ויש מפרשים הספק אם מקטירים אותם אם לאו (ע' גור אריה יהודה הלכות פסח ת, יב).

דף צו

קעז. מה בין פסח מצרים לפסח דורות?

- מה בין פסח מצרים לפסח דורות; פסח מצרים מקחו בעשור (-) מייחד בהמה לפסח (עפ"י רש"י. ומשמע שאין צריך להקדיש או אלא די בהומנה ויחוד. עפ"י חזון איש) שנאמר בעשר לחדש הזה ויקחו להם איש שה... – זה מקחו בעשור ואין פסח דורות מקחו בעשור; וטעון הזאה באגודת אוב על המשקוף ועל שתי המזוזות (שלא כפסח דורות שטעון מתן דמים על המזבח); ונאכל בחפזון (ואכלתם אתו בחפזון); ואיסור חמץ נוהג בו יום אחד בלבד (לא יאכל חמץ. היום... רבי יוסי הגלילי). משא"כ פסח דורות.
- א. איסור חמץ שנהג במצרים; מדברי הר"ן (להלן קטו:). מבוואר שהכוונה לאיסור אכילה אבל על השהייתו לא הוזהרו. והצל"ח (שם) חלק וכתב שהוזהרו גם בבל יראה, ופירש 'יום אחד' – כיום של קדשים, כלומר יום י"ד ולילה שלאחריו.
- ב. אפשר שרבי יהודה חולק על דברי רבי יוסי הגלילי לאסור יום אחד, לפי שאינו דורש 'סמוכים' (ע' לעיל כה:).
- פסח מצרים לא הוקטרו אימוריו על מזבח אלא נאכל כולו, שלא כפסח דורות. כן אמר אביי, וכפירוש ר"ח. ויש תולים הדבר במחלוקת אמוראים (ע' אור שמח חמץ ומצה ו, א). והמאירי פירש שצלאום ושרפום לשם גבוה.

- ביקור ממום ד' ימים קודם שחיטתו, נוהג גם בפסח דורות (והזה ממעט פסח שני).
- כן פרשו רש"י ותוס' [ושאר קרבנות אינם צריכים ביקור ארבעה ימים קודם שחיטתם, מלבד קרבן התמיד. וע' חדושי הגר"ז הלוי ויקרא עמ' 52]. ואילו הרמב"ם השמיט דין ביקור ממום בפסח. ויש אומרים בדעתו שפסח דורות נתמעט מביקור ממום.
- וכן בשאר הלכות שוים המה, שהוקשו זה לזה.

קעח. באלו אופנים הפסח ותמורתו קרבים שלמים לאחר הפסח, ובאלו אופנים לא ייקרבו בעצמם אלא יביאו בדמיהם שלמים?

- הפסח שאבד והפריש אחר תחתיו, ונמצא, ושחט את הפסח; אם נמצא קודם שחיטת הפסח (לתנא קמא בברייתא. וכן אמר רבה) או קודם זמן שחיטת הפסח דהיינו חצות (לרבי אליעזר; רבי זירא) – הריהו נדחה מהקרבה וירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים. וכן הדין בתמורתו.

ואם נמצא לאחר השחיטה [ולרבי אליעזר ורבי זירא – לאחר חצות, אפילו קודם השחיטה. ערש"י וצל"ח. ויש לדקדק בלשון רש"י עג: ד"ה ומתו בעלים] – הריהו בכלל מותר הפסח שקרב שלמים, שאין כאן 'דיחוי' שהרי היה אבוד בזמן השחיטה. וכן דין תמורתו.

נמצא קודם [זמן] השחיטה והמיר בו אחר השחיטה; נחלקו בדין התמורה שתי לשונות בדברי רבה. ומסקנת הסוגיא כלשון ראשונה שאינה קריבה מפני שבאה מכח קדושה דחוויה. (מיעטו זאת בברייתא מפסח הוא – הוא קרב ואין תמורתו קריבה).

א. לרבי זירא, נמצא קודם חצות והמיר בו קודם חצות – קבעתו חצות לתמורה ורועה, משא"כ כשהמיר אחר חצות (עתוס' צו. ד"ה וכללא).

ב. להלן (צו) מבואר ששמואל סובר שחצות קובע, כרבי זירא. ורבי יוחנן סובר שחיטה קובעת, כרבה. והלכה כרבה (רמב"ם קרבן פסח ד,ו. וע' זבח תודה).

ג. לכאורה נראה שאם אבד לאחר חצות – כבר נקבע לפסח ונדחה, כדן מתו בעליו לאחר חצות (להלן צח.). ואם הפרישו אחר חצות ואבד, לכאורה תלוי בשאלה אם חצות קבע או כל משך זמן השחיטה קובע (וכדברי רבינא שם).

ד. יש אומרים שלהלכה שאנו נוקטים אין דיחוי בבעלי חיים, לעולם הפסח עצמו קרב שלמים, אפילו נמצא קודם שחיטה (כן נראית דעת הרמב"ם הל' קרבן פסח ד,ו. וכן היא דעת רש"י – להלן צח. ד"ה שמע. ועתוס' צו: ד"ה אלא ומהרש"א).

ויש חולקים וסוברים שכאן הכל מודים שיש דחוי הואיל ודחאו בידיים (עפ"י תוס' כאן; ראב"ד שם).

ולענין התמורה לדברי הכל אינה קריבה אלא אם המיר לאחר [זמן] השחיטה.

ה. אין חילוק בין אם הקריב את האבוד או את השני [וגם לכתחילה מקריב איזה מהם שירצה.

רמב"ם ק"פ ד,ו. וע"ש בכס"מ], בכל אופן דין אחד הוא לזה הנשאר (עפ"י תורי"ד. וע' בחזון איש).

ו. המיר בקרבן שקרב בעצמו לפסח – גם תמורתו קריבה. וצריך עיון אם יכול להקריב התמורה לשם פסח קודם שחיטה (עפ"י תוס' זבחים לו: ד"ה שמעתין). והתוס' כאן כתבו לשמוע מפרש"י שכשר להקריב כפסח, אבל ר"י לא פירש כן. ויש אומרים שאם הוקרב לשם פסח – כשר אבל לא יצאו הבעלים ידי חובתם [ולכן תמורתו לא תדחה שבת] (ע' תו"י ותורא"ש יומא נב. ג: ד"ה ודוחה).

ז. המיר בפסח קודם זמן הפסח – התמורה קריבה שלמים קודם שיגיע זמן הפסח (תורי"ד).

דף צז

קעט. א. מה דין הפסח שעברה שנתו? מה הדין בקרבן חטאת?

ב. המפריש שני פסחים לאחריות – מה ייעשה בנותר? מה הדין בחטאת?

ג. הכלל 'כל שבחטאת מתה – בפסח קרב שלמים, וכל שבחטאת רועה – בפסח נמי רועה' – באלו מקרים הוא תקף? והאם הוא מוסכם על הכל?

א. הפסח שעברה שנתו – קרב שלמים, וכל מצות שלמים עליו; טעון סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק.

א. גם אם שחטוהו בי"ד בניסן – שלמים הוא שהרי אינו ראוי לפסח (רמב"ם). ולדברי הכל אינו צריך עקירה (עתוס' לעיל ס:).

ויש סוברים שאפילו שחטוהו לשם פסח כשר כדן שלמים ששחטם לשם פסח (עתוס' ותורי"ד לעיל סד. ואין הדבר ברור – ע' גליונות קה"י יומא סג.).